

Розробники:

Адобовська Марія Володимирівна - старший викладач кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів

Попельницька Наталія Олександрівна - кандидат географічних наук, провідний фахівець кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів

Протокол № 1 від "31" 08 2017 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Біланчин Я. М.

(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету

Протокол № 1 від "05" 09 2017 року

Голова НМК

(підпис)

Біланчин Я. М.

(прізвище та ініціали)

Вступ.

Навчальна програма дисципліни «Позакласна і позашкільна робота з географії» складена відповідно до освітньо- професійної програми підготовки бакалаврів зі спеціальності «014.07 Середня освіта (Географія)».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є дисципліни «Позакласна і позашкільна робота з географії» є зміст і структура позакласної і позашкільної роботи з учнями з географії.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу. Дисципліна відноситься до вибіркових та базується на знаннях, отриманих при вивченні загальних дисциплін «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Основи педагогічної майстерності», «Географія в ЗОНЗ та методика її викладання», «Зміст і методика навчання природознавства». Оволодіння теоретичними основами позакласної і позашкільної роботи з географії є підґрунтям для проходження виробничої практики та написання дипломної роботи.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Зміст та педагогічні вимоги до позакласної роботи з географії
2. Характеристика форм позакласної роботи з географії

1. Мета та завдання курсу

Метою вивчення курсу «Позакласна і позашкільна робота з географії» є формування компетентностей майбутніх педагогічних працівників з питань проведення учнями позакласних та позаурочних наукових досліджень, ознайомлення з теоретичними засадами науково-дослідної роботи та інструментарієм дослідницької діяльності. Розширення географічного світогляду і поглибленні знань в галузі географічної науки, удосконалення загально навчальних і спеціальних для географії умінь і навичок.

Завдання навчальної дисципліни полягає в:

- вивчити основні методи, що використовують у географічних наукових дослідженнях, закріпити дослідницькі навички організації географічних досліджень;
- вивчити принципи і засади планування наукових спостережень і експериментів в позакласній роботі;
- вивчити методи і засоби проведення інформаційного пошуку, удосконалити вміння самостійно поповнювати свої знання з різних джерел інформації;
- вміти графічно відображати статистичні дані і т. д., скласти плани і карти схеми походів, орієнтуватися на карті;
- вміти застосовувати математично-статистичні методи опрацювання даних отриманих при проведенні географічних досліджень;
- творчо аналізувати результати наукової та виробничої роботи, самостійно знаходити шляхи її удосконалення та вміти інформативно та обґрунтовано оформити їх у відповідних інформаційних джерелах.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

ЗК1. Знати й розуміти предметну область та розуміння професійної

діяльності.

ЗК4. Здатність працювати в команді, вести активний спосіб життя.

ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ФК1 - Здатність демонструвати знання об'єктно-предметної суті, понятійно-термінологічного апарату, структури географії, її місця і зв'язків в системі наук, історії розвитку, значення для суспільства

ФК5 - Здатність орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення і актуалізації географічних знань для підвищення професійної майстерності

ФК6 - Здатність здійснювати професійну діяльність вчителя географії, класного керівника, педагога-організатора позакласної та позашкільної виховної роботи на основі аналізу та осмислення педагогічної діяльності, застосування творчого підходу, інноваційних методів та освітніх технологій для відповідного забезпечення належної якості навчально-виховного процесу в закладах освіти

ФК7 - Володіння методикою географічних досліджень, здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати за допомогою інноваційних технологій

ФК8 - Здатність застосовувати набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, знання сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальних і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків географії

Програмні результати навчання

ПРН3 - усвідомлює зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом чинників різного характеру; розуміє наслідки і детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства; знає важливість збереження навколишнього середовища, охорони біологічного різноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності

ПРН5 - Знає психолого-педагогічні аспекти навчання і виховання учнів: вікові та індивідуальні психологічні особливості особистості учня, основні психічні процеси, зміст педагогічних теорій, основні категорії педагогіки, методи педагогічних досліджень, закономірності, принципи та методи навчання та виховання, особливості фізичного розвитку учня, функціональні обов'язки вчителя та класного керівника тощо

ПРН10 - Знає сучасні теоретичні та прикладні основи методики навчання географії в загальноосвітній школі

ПРН12 - застосовує набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, сучасні методики і освітні технології, в тому числі і інформаційні, для забезпечення формування в учнів загальних і предметних компетентностей, здійснення міжпредметних зв'язків та формування основ цілісної природничо-наукової картини світу відповідно до вимог державного стандарту

ПРН13 - Виконує функціональні обов'язки вчителя географії та класного керівника, педагогічно мислить, застосовує творчий підхід до педагогічної діяльності, моделює та розв'язує педагогічні ситуації, планує навчально-виховну роботу з дітьми, педагогами та батьками, застосовує індивідуальний підхід

ПРН18 - Формує в учнів уміння користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі, застосовувати алгоритми користування картографічною продукцією при характеристиці окремих географічних об'єктів і територій

ПРН19 - Вміє використовувати ГІС-технології для вирішення задач, пов'язаних з просторово-розподіленою інформацією та створенням тематичних карт використовує програмні засоби в комп'ютерних мережах, створює бази даних і використовує інтернет-ресурси;

ПРН23 - Вибирає і застосовує основні методики та інструменти, які є типовими для різних галузей географії, виконує стандартні виміри і спостереження основних параметрів географічного середовища, необхідні для формування предметних компетентностей з географії в середніх загальноосвітніх школах

ПРН27 - Формує комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями (вихованцями) та їхніми батьками із дотриманням етичних норм спілкування, принципів толерантності, творчого діалогу, співробітництва та взаємоповаги до всіх учасників освітнього процесу

ПРН30 - Здатний відповідально управляти процесом формування готовності учнів до самостійного осмисленого прийняття рішень, подолання труднощів, прояву поваги до інтелектуальної праці та її результатів

ПРН31 - забезпечує рівноправне, справедливе освітнє середовище, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічних особливостей, здійснює педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати :

- знати та розуміти основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географічної науки, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географії;
- описувати основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих її компонентів, класифікувати зв'язки і залежності між компонентами, знати причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них;
- пояснювати зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників;
- знати сучасні теоретичні та практичні основи методики навчання географії в загальноосвітній школі;

вміти:

- застосовувати базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат

географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяють інтерпретувати природно- та суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати та порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії;

– організовувати співпрацю учнів і вихованців та ефективно працювати в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях), визначати оптимальні шляхи організації учнівського колективу в різних видах діяльності;

– застосовувати нові підходи для вироблення стратегії прийняття рішень щодо вирішення проблем географії.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 135 годин, що становить 4,5 кредити ЄКТС.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Зміст та педагогічні вимоги до позакласної роботи з географії

Тема 1. Дидактичні вимоги до позакласного навчання географії .

Дефініція позакласної форми проведення навчання географії (позакласного навчання географії) та види позакласного навчання (систематичне, періодичне, епізодичне). Дидактичні вимоги до позакласного навчання географії та педагогічні цілі його здійснення. Сутність внутрішніх і зовнішніх мотивів, мотивації та мотивування учіння географії.

Класифікаційна схема мотивів учіння. Типи мотивів учіння (пізнавальні, соціальні). Види пізнавальних мотивів учіння (широкі пізнавальні, навчально-пізнавальні, самоосвітні). Види соціальних мотивів учіння (широкі соціальні, обмежені (вузькі) соціальні). Підвиди широких соціальних мотивів учіння (патріотичні, професійної підготовки, відповідальності за власну освіту). Підвиди обмежених (вузьких) соціальних мотивів учіння (позиційні, соціальної співпраці).

Тема 2. Форми-підвиди систематичного позакласного навчання географії.

Форми-підвиди систематичного позакласного навчання географії (факультативні заняття з географії, географічний гурток, шкільний краєзнавчий музей, географічний клуб, співпраця з Малою академією наук (МАН) України, шкільний осередок Українського географічного товариства тощо).

Різновиди географічного гуртка (той, що зацікавлює, з поглибленого вивчення програмного матеріалу, практичного спрямування, спеціалізований).

Ілюстративно-демонстраційні методичні прийоми навчання географії (навчальне ілюстрування з географії, навчальне демонстрування з географії, демонстраційний навчальний дослід (експеримент) з географії). Дидактичні вимоги до ефективної постановки демонстраційного навчального дослідження (експерименту) з географії.

Прикладні методичні прийоми навчання географії (навчальне спостереження з географії, навчальна вправа з географії, географічна задача, самостійний навчальний дослід (експеримент) з географії, практичні завдання з географії). Різновиди навчальної вправи з географії (вступна, пробна, тренувальна, творча, контрольна). Групи географічних задач. Послідовність реалізації самостійного навчального дослідження (експерименту) з географії.

Тема 3. Форми-підвиди періодичного позакласного навчання географії.

Форми-підвиди періодичного позакласного навчання географії (тиждень географії, географічна конференція, географічний вечір, географічна олімпіада, географічний турнір, географічні дебати). Системна реалізація тижня географії. Географічна олімпіада та її етапи (олімпіада: шкільна; районна чи міська; обласна; всеукраїнська).

Творча діяльність учнів . Критичне мислення учнів . Рівні формування досвіду творчої діяльності учнів з географії. Методи навчання географії . Диференціації методів навчання географії . Диференціація методів навчання географії за використаними джерелами географічних знань. Диференціація методів навчання географії за характером навчально- пізнавальної діяльності учнів .

Тема 4. Форми-підвиди епізодичного позакласного навчання географії.

Форми-підвиди епізодичного позакласного навчання географії (географічна екскурсія, туристський похід, екологічний рейд тощо).

Різновиди географічної екскурсії: за змістом проведення (географічна екскурсія в докiлля, географічна екскурсія на підприємство), за кількістю тем тощо.

Навчальна розповідь з географії . Художня навчальна розповідь з географії. Наукова навчальна розповідь (наукова навчальна доповідь) з географії . Науково-популярна навчальна розповідь з географії. Описова навчальна розповідь з географії. Дидактичні вимоги до ефективного застосування навчальної розповіді з географії . Навчальне пояснення з географії . Індуктивне навчальне пояснення з географії . Дедуктивне навчальне пояснення з географії .

Змістовий модуль 2. Характеристика форм позакласної роботи з географії

Тема 5. Географічні гуртки та факультативи.

Організація географічного гуртка . Вибір видів суспільно корисної роботи географічного гуртка: організацію краснавчого куточка, музею, виставки, озеленення ділянки і т. д. Географічні гуртки за змістом. Загальні принципи роботи географічного гуртка. План роботи гуртка . Особливості методики проведення занять географічного гуртка .

Географічні факультативи. Методичні особливості проведення факультативних занять. Освітньо-виховне значення факультативів. Форми організації факультативних занять. Шкільний музей як одна з форм роботи з розвитку творчої самостійності та громадської активності учнів у процесі збору, дослідження, обробки, оформлення і пропаганди географічних матеріалів.

Клубна форма позакласної роботи з географії як одна з найбільш перспективних. Організаційна структура клубу . Зміст роботи клубу: клуби любителів природи, клуби цікавих зустрічей, клуби кіноподорожей. Мета роботи клубу. Основні форми занять шкільного географічного клубу.

Тема 6. Шляхи організації, зміст і методика проведення географічних вечорів, конкурсів, олімпіад .

Тиждень географії в школі як комплексний захід. План проведення тижня географії в школі . Підготовка та оформлення плану проведення тижня географії в

школі. Підготовка і проведення дня географії в кожному класі. Конкурс рефератів з географії. Випуск тематичних стінних газет, конкурс на кращу стінну газету географічного змісту. Проведення екскурсій до музеїв, на підприємства, в інститути, на метеостанції. Демонстрації кінофільмів; проведення географічних вечорів, ігор; проведення конференцій з географії; зустрічі з цікавими людьми. Загальні методичні рекомендації до проведення географічних вечорів. Тематика географічних вечорів, розробка сценарію, підготовка до проведення. Освітньо-виховне значення географічних вечорів, їх багатоаспектність та місце у позакласній роботі з географії.

Проведення конференцій з географії: підготовка та проведення. Запрошення на конференцію відомих людей.

Організація і проведення географічних конкурсів, вікторин та ігр. Географічні вікторини – тематичні та змішані. Використання географічних ігор для моделювання пошукової діяльності учнів, спрямованої на досягнення загальної значимої мети. Ігри сюжетно-рольового характеру. Етапи гри. Ігри-подорожі.

Географічна олімпіада як один із видів профорієнтаційної роботи. Підготовка та проведення географічних олімпіад. Складання питань та завдань. Питання краєзнавчого та природоохоронного характеру. Реалізація міжпредметних зв'язків як обов'язкова умова проведення географічних олімпіад.

Тема 7. Науково-методичні та організаційні основи проведення географічних екскурсій та мандрівок у школі.

Навчальна екскурсія як спосіб отримання нових або закріплення та узагальнення здобутих теоретичних знань. Освітня, виховна і методична роль екскурсій і мандрівок. Розвиваюче та оздоровче значення географічних мандрівок.

Система екскурсійної та краєзнавчої роботи у середній школі. Мандрівки як основна форма роботи географічних та краєзнавчих гуртків. Класифікація географічних екскурсій за дидактичною метою, тривалістю, способами проведення. Місця проведення екскурсій та їх класифікація за охопленням території. Пішохідні, велосипедні, автобусні мандрівки.

Краєзнавча і художня література як джерело інформації для проведення екскурсій та мандрівок. Навчальні і краєзнавчі атласи областей, топографічні карти великого масштабу. Використання Інтернет-джерел: Вікіпедії, «Google maps» та ін. Укладання бази даних на основі аналізу літературних, картографічних джерел, матеріалів попередніх екскурсій та мандрівок.

Знайомство з околицями свого поселення. Орієнтування на місцевості та окомірне знімання. Знайомство із геологічною будовою і гірськими породами найближчих околиць поселення. Екскурсії до кар'єрів та геологічних відслонень. Вивчення форм рельєфу на місцевості. Сходження на домінуючу вершину в околицях поселення. Виділення ерозійних (яр, балка, річкова долина) та акумулятивних форм рельєфу. Подорож до найближчої річки, озера, болота. З'ясування гідрологічних і біологічних особливостей водойм. Оцінка якостей води та екологічного стану водних об'єктів природних комплексів. Планування маршрутів і тривалості мандрівок. Меридіональний характер маршрутів західною

Україною – оптимальний для вивчення природних комплексів України.

Тема 8. Сучасні форми позакласної виховної роботи з географії.

Зміст виховання як науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей та відповідна сукупність соціально значущих якостей особистості.

Рекомендовані форми виховної роботи для учнів 5-9 класів: відверта розмова, тренінг, гра- експрес, рольова гра, вікторина, веселі старты та естафети, колективна творча справа (КТС), проект, колективне ігрове спілкування, похід, спартакіада, турнір, гра-анкета, колаж, ігрова програма, пошукова гра, екологічна стежка, художня галерея, конкурс-ярмарок, трудовий десант, інтелектуальна гра тощо.

Врахування вікових особливостей учнів (потребу в життєвому самовизначенні, спрямованості на майбутнє, визначенні свого життєвого шляху, майбутньої професії): диспут, брифінг, відверта розмова, етичний тренінг, конкурс, ділова зустріч, етичний тренінг, тестування, екологічний десант, турнір ораторів, моделювання розвивально-виховних ситуацій, проект, брейн-ринг, сократівська бесіда, філософський стіл, дебати, бенефіс, колаж, презентація, прес-шоу, круглий стіл, прес- конференція, фоторепортаж, презентація-захист, відкрита кафедра, тематичний діалог, захист проектів, поетична вітальня, самотестування тощо.

Переваги інтерактивних форм роботи. Інтерактивні форми роботи.

Театралізовані форми роботи . Літературно-музична композиція. Концерт. Публіцистична вистава. Пластично-хореографічна вистава. Інтерактивна вистава. Вистава форум-театру. Змагання команд КВН.

Художньо-прикладні форми. Читацька конференція . Тематичні вечори .

Інтерактивні ігрові форми . Інтерактивна акція. Ток-шоу. Тематична дискотека. Гра станціями (квест). Фут-квест. Флеш-моб .Інтелектуально-пізнавальні форми. Вечори запитань і відповідей. Сократівські бесіди. Відкритий мікрофон. Публічна лекція. Проекти (дослідження)

Тема 9. Основні показники ефективності позакласної роботи з географії.

Створення системи позакласної роботи. Визначальні фактори зростаючого значення позакласної роботи. Підвищення якості географічних знань і умінь школярів. Інтелектуальний та емоційний настрій учнів: підвищення інтересу до занять в класі і в позакласний час, читання додаткової літератури, активна участь у суспільно корисній роботі та ін .Зростання самостійності школярів під час урочної та домашньої роботи. Підвищення якості знань з інших предметів. Придбання умінь роботи з різними джерелами інформації. Підвищення загального рівня культури школярів.

3. Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

1. Артемчук Г.І. Методика організації науково-дослідної роботи: Навч. посіб. для студ. та викл. ВНЗ, Київ. держ. лінгв. ун-т. / Г.І. Артемчик, В.М. Курило, М.П. Кочерган . – К.: Форум, 2000. – 270 с.
2. Бєскова Н. Краєзнавство: [програма профільного навчання] / Н. Бєскова //

Географія та основи економіки в школі. – 2004. – №5. – С.7-14.

3. Влах М. Р. Історія географії : навч. посібник / М. Р. Влах. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. — 336 с.

4. Гончаренко С. У. Методика як наука «Шлях освіти» – 2000, №1, № 2 – С. 5-22., С. 2-6.

5. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту : місце і простір : монографія у 2-х т. / М. Д. Гродзинський. — К. : Вид.-поліграф. центр «Київський ун-т», 2005.

6. Козак Б.І. Використання краєзнавчого принципу у формуванні основних компетентностей учнів / Б.І. Козак // Географія. – 2008. - №4. – С.5- 8.

7. Кобернік С.Г, Коваленко Р.Р. Скуратович О.Я. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах: посіб. для вчителя. - К. : Навчальна книга, 2005. - 319 с.

8. Крачило М. Основні форми туристсько-краєзнавчої роботи / М. Крачило // Географія. Практичні заняття. – К., 2006. – С.22- 24.

9. Максаковский В. П. Географическая культура / В. П. Максаковский. — М. : ВЛАДОС, 1998. — 416 с.

10. Мороз С. А. Методологія географічної науки: навч. посібник / С. А. Мороз, В. І. Онопрієнко, С. Ю. Бортник. — К. : Заповіт, 1997. — 333 с.

11. Назаренко Т.Г. Методика навчання географії в сучасний період / Т. Г. Назаренко // Україна: географічні проблеми сталого розвитку, т. 1У – К: “Обрій”, 2004 - с.3-5. 34.

12. Назаренко Т. Г. Система диференційованих дидактичних матеріалів з географічного краєзнавства / / Географія та основи економіки в школі: метод. журн. - 2007. - № 7 (липень). - С. 25-31. 35.

13. Науменко Р. Краєзнавство й туризм у позашкільних закладах: сторінки історії / Р. Науменко // Рідна школа. – 2004. - №1. – С.58-60.

14. Олійник Я. Географічна наука в Україні : становлення і розвиток / Я. Олійник. — К. : Ніка-Центр, 2007. — 148 с.

15. Олійник Я. Б. Загальне землезнавство : підручник / Я. Б. Олійник, Р. П. Федоришак, П. Г. Шищенко. — К. : Знання-Прес, 2008. — 342 с.

16. Сорока М. Дискусії та дебати як інтерактивні технології навчання // Географія та основи економіки в школі, 2010. - № 3. - С. 5 - 12.

17. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії : навч. посібник / О. Г. Топчієв. — Одеса : Астропринт, 2009. — 544 с.

18. Топузов О.М., Самойленко В.М., Булава Л.М., Вішнікіна Л.П. Методика навчання географії: навчальна програма. -К. : ПТЗО, 2009. - 36 с.

19. Топузов О.М., Самойленко В.М., Вішнікіна Л.П. Загальна методика навчання географії: підручник. - К.: Картографія, 2012. - 512 с.

20. Хаггет П. География : синтез современных знаний / П. Хаггет [пер. с. англ.]. — М. : Прогресс, 1979. — 684 с.

21. Харвей Д. Научное объяснение в географии : общая методология науки и методология географии / Д. Харвей [сокр., пер. с англ.]. — М. : Прогресс, 1974. — 502 с.

22. Шаблій О. Суспільна географія : у 2-х кн. / О. Шаблій. — Львів : ЛНУ ім. І.

Франка, 2015. — Кн. 1. — 814 с.; Кн. 2. — 706 с.

23. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії: навч. посібник / О. І. Шаблій. — Львів : Вид. центр ім. І. Франка, 2003. — 444 с.

24. Шаблій О. І. Суспільна географія : теорія, історія, українознавчі студії / О. І. Шаблій. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. — 744 с.

25. Штойко П. І. Концепції природознавства : навч. посібник / П. І. Штойко. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. — 456 с.

Допоміжна

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь / Э. Б. Алаев. — М. : Мысль, 1983. — 350 с.

2. Багров Н. В. География в информационном мире: науч. издание / Н. В. Багров. — К. : Либідь, 2005. — 181 с.

3. Барков А. С. Словарь-справочник по физической географии / А. С. Барков. — [изд. 4-е, доп. и перераб.]. — М.: Учпедгиз, 1958. — 330 с.

4. Бейдик О. О. Географія : короткий тлумачний словник / О. О. Бейдик. — К.: Либідь, 2001. — 192 с.

5. Берлянт А. М. Картография : учебник для вузов / А. М. Берлянт. — М.: Аспект Пресс, 2011. — 336 с.

6. Білецький М. І. Соціальна географія: навч. посібник / М. І. Білецький, І. В. Ванда, Л. І. Котик. — [2-ге вид., доп.]. — Львів : Простір-М, 2015. — 468 с.

7. Білецький М. І. Соціальна географія : словник-довідник / М. І. Білецький, І. В. Ванда, Л. І. Котик. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. — 164 с.

8. Блій де Г. Географія : світи, регіони, концепти / Г. де Блій, П. Муллер, О. Шаблій ; [пер. зангл. ; передмова та розділ «Україна» О. І. Шаблія]. — К. : Либідь, 2004. — 740 с.

9. Буряк В. Самостійна робота учнів з книгою при краєзнавчому дослідженні / В. Буряк // Історія Криворіжжя: сучасний погляд: зб. статей. — Кривий Ріг, 2001. — С.91-94.

10. Влах М. Р. Географія населення : словник-довідник / М. Р. Влах. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. — 241 с.

11. Географический энциклопедический словарь : понятия и термины / А. Ф. Трешников, Э. Б. Алаев, П. М. Алампиев [и др.]. — М. : Советская Энциклопедия, 1988. — 432 с.

12. Географічна наука в Національній академії наук України / [за ред. Л. Г. Руденка]. — К., 2009. — 240 с.

13. Герасимова Т.П., Коринская В. А. Методы и формы организации обучения географии. — М.: Просвещение, 1964. — 75 с.

14. Гейки А. Преподавание географии. Принципы и методы обучения. Пер. с англ. с доп. к русск. изд. Н.Н. Баранского и др. — М.—Л.: Гос. издат, 1928. — 119 с. 1

15. Голиков А. П. Вступ до економічної і соціальної географії: навч. посібник / А. П. Голиков, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. — К. : Либідь, 1997. — 316 с.

16. Голубець М. А. Екосистемологія / М. А. Голубець. — Львів : Поллі, 2000. — 256 с.

17. Голубець М. А. Середовищезнавство (ієвайронментологія) / М. А.

Голубець. — Львів :Манускрипт, 2010. — 176 с.

18. Голубчик М. М. Теория и методология географической науки / М. М. Голубчик, С. П. Евдокимов, Г. Н. Максимов [и др.]. — М. : Владос, 2005. — 463 с.

19. Гродзинський М. Д. Стійкість геосистем до антропогенного навантаження. — К.: Лікей, 1995. — 233 с.

20. Джеймс П. Все возможные миры. История географических идей / П. Джеймс, Дж. Мартин [пер. с англ.]. — М., 1988.

21. Жекулин В. С. Введение в географию / В. С. Жекулин. — Л. : Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1989. — 282 с.

22. Жупанський Я. І. Історія географії в Україні : посібник / Я. І. Жупанський. — Львів :Світ, 1997. — 262 с.

23. Землезнавство : підручник для студ. вузів / [за ред. П. Г. Шищенко]. — К. : Либідь, 2000. — 464 с.

24. Исаченко А. Г. Теория и методология географической науки / А. Г. Исаченко. — М. : Академия, 2004. — 400 с.

25. Калесник С. В. Общие географические закономерности Земли / С. В. Калесник. — М. : Мысль, 1970. — 283 с.

26. Книш М. Глобальні проблеми людства : навч. посібник / М. Книш, Л. Котик. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. — 330 с.

27. Книш М. М. Регіональна економічна і соціальна географія світу (Латинська Америка та Карибські країни, Африка, Азія, Океанія) : навч. посібник / М. М. Книш, О. І. Мамчур. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2013. — 368 с.

28. Ковалев А. П. Ландшафт как сам по себе и для человека : монографія / А. П. Ковалев. — Х. : Бурун Книга, 2009. — 928 с.

29. Ковальов А. П. Географічний ландшафт : науковий, естетичний і феноменологічний аспекти / А. П. Ковальов. — Х. : Екограф, 2005. — 388 с.

30. Ковальчук І. Прикладна гідроекологія : навч. посібник / І. Ковальчук, Я. Каганов, Р. Сливка. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. — 228 с.

31. Корнеєв В.П., Герасимчук В.М. Географія материків і океанів 7 клас (методика, система технологія). Методичний банк. Внесок 4 // Географія, 2004. - № 17 (21). - С. 2-5.

32. Кузик С. П. Географія туризму : навч. посібник / С. П. Кузик. - К.: Знання, 2011. - 271 с.

33. Кукурудза С. І. Атрибути й парадигми сучасної біогеографії / С. І. Кукурудза // Вісник Львів. ун-ту. Серія геогр. — Вип. 35. — 2008. — С. 202—211.

34. Кукурудза С. І. Біогеографія : підручник / С. І. Кукурудза. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. — 504 с.

35. Любіцева О. О. Географія релігій: навч. посібник / О. О. Любіцева, С. В. Павлов, К. В. Мезенцев. — К. : АртЕк, 1998. — 504 с.

36. Лямин В. С. География и общество : философские и социологические проблемы географии / В. С. Лямин. — М. : Мысль, 1978. — 309 с.

37. Мельник А. Розвиток ландшафтознавчих ідей і ландшафтознавства в Україні / А. Мельник // Вісник Львів. ун-ту. Серія геогр. — Вип. 31. — 2004. — С. 19—23.

38. Мельник А. В. Основи регіонального еколого-ландшафтознавчого аналізу / А. В. Мельник. — Вид. 2-ге. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2002. — 229 с.
39. Мересте У. И. Современная география : вопросы теории / У. И. Мересте, С. Я. Ныммик. — М., 1984. — 296 с.
40. Міхелі С. В. Основи ландшафтознавства / С. В. Міхелі. — К. ; Кам'янець-Подільський : Абетка-Нова, 2002. — 184 с.
41. Мукитанов Н. К. От Страбона до наших дней : эволюция географических представлений и идей / Н. К. Мукитанов. — М. : Мысль, 1985. — 237 с.
42. Новітня українська суспільна географія : хрестоматія / [упоряд. та автор бібліогр. статей проф. О. Шаблій]. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. — 1008 с.
43. Новые географические знания и направления исследований : сб. науч. трудов. — К. : Академперіодика, 2006. — 326 с.
44. Олійник Я. Б. Вступ до соціальної географії : навч. посібник / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. — К. : Знання, 2000. — 204 с.
45. Петлін В. М. Екологічні механізми організації природних територіальних систем / В. М. Петлін. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — 304 с.
46. Петлін В. М. Методологія та методика експериментальних ландшафтознавчих досліджень / В. М. Петлін. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. — 400 с.
47. Позняк С. П. Ґрунтознавство і географія ґрунтів : підручн. у двох част. / С. П. Позняк. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2010. — Ч. 1. — 270 с.; Ч. 2. — 286 с.
48. Практична педагогіка. 99 схем і таблиць / автори-уклад. Н.П. Наволокова, В.М. Андрєєва. -Х.: Основа, 2008. - 117 с.
49. Реймерс Н. Ф. Природопользование : словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс. — М. : Мысль, 1990. — 637 с.
50. Ровенчак І. І. Географія культури : проблеми теорії, методології та методики дослідження : монографія / І. І. Ровенчак. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — 240 с.
51. Рудницький С. Нинішня географія / С. Рудницький // Академік Степан Рудницький / [заред. проф. О. Шаблій]. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. — С. 59—106.
52. Рудько Г. І. Конструктивна геоєкологія: наукові основи та практичне втілення / Г. І. Рудько, О. М. Адаменко. — Чернівці : Маклаут, 2008. — 320 с.
53. Саушкин Ю. Г. Географическая наука в прошлом, настоящем, будущем / Ю. Г. Саушкин. — М. : Просвещение, 1980. — 269 с.
54. Сосса Р. І. Історія картографування території України : підручник / Р. І. Сосса. — К.: Либідь, 2007. — 336 с.
55. Социально-экономическая география: понятия и термины. Словарь-справочник / [Отв.ред. А. П. Горкин]. — Смоленск : Ойкумена, 2013. — 328 с.
56. Топчиев А. Г. Геоэкология : географические основы природопользования / А. Г. Топчиев. — Одесса : Астропринт, 1996. — 392 с.

57. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: навч. посібник / О. Г. Топчієв. — Одеса : Астропринт, 2001. — 560 с.
58. Трофимов А. М. Общая география (вопросы теории и методологии) / А. М. Трофимов, М. Д. Шарыгин. — Пермь : ПГУ, 2007. — 462 с.
59. Українська географія : сучасні виклики : зб наук. праць у 3-х т. — К. : Принт-Сервіс, 2016. — Т. 1. — 235 с.
60. Ходос М. Методичні засади краєзнавчої роботи в загальноосвітній школі (на прикладі інтегрованого краєзнавчого курсу) / Микола Ходос // Історія в школі. — 2004. - №4. — С.10-12.
61. Хроленок Н.М. Програма роботи гуртка «Краєзнавець»: для учнів 6-8 класів / Н.М.Хроленок // Географія. — 2009. - №11-12. — С.61-64.
62. Швець М. Краєзнавство й туризм у системі навчально-виховної роботи / Микола Швець // Краєзнавство. Географія. Туризм. — 2009. - №28. — С.3-15.
63. Шальнев В. А. История, теория и методология географии. Ч.2. : Теория и методология географии : учебн. пособие / В. А. Шальнев. — Ставрополь : Изд-во СГУ, 2011. — 111 с.
64. Швевс Г. И. Введение в эниогеографию / Г. И. Швевс. — Кн. 1. : Эниоземлеведение. — Одесса, 2000. — 254 с.
65. Шевчук Л. Т. Основи медичної географії : текст лекцій / Л. Т. Шевчук. — Львів : Світ, 1997.

Електронні інформаційні ресурси

Ресурси мережі Інтернет:

1. Geography Wiki [Electronic resource]. — Mode of access : <http://geographyexpert.wikia.com>.
2. Інститут нелінійної географії. — Режим доступу : <http://sacredgeography.info>.
3. Київський відділ Українського географічного товариства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.geokyiv.org>.
4. Національна академія наук України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx>.
5. Geography Wiki [Electronic resource]. — Mode of access : <http://geographyexpert.wikia.com>.
6. International Festival of Geography [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.fig.saintdie-des-vosges.fr>.
7. International Geographical Union [Electronic resource]. — Mode of access : <http://igu-online.org>.
8. Journal of Geographical Systems [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.scirp.org/journal/jgis>.
9. National Geographic Society [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.nationalgeographic.com>.
10. Pidwirny M. Fundamentals of Physical Geography / M. Pidwirny [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.physicalgeography.net/fundamentals/contents.html>.
11. Позаурочна та позакласна робота з географії [Електронний ресурс]. — Mode of access : https://collectedpapers.com.ua/problems_teaching_geography_schools/11-4-

[pozaurochna-ta-pozaklasna-robota-z-geografiyi](#)

12. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/i 3 92-2011 -%D0%BE](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/i392-2011-%D0%BE)

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Методи діагностики успішності навчання: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, звіт за інформаційними повідомленням, термінологічний диктант, тестування, контрольні роботи за змістовими модулями.